

การสร้างความเป็นมนุษย์: สมบูรณ์แล้วหรือ?

Humanization: Is It Absolute?

รองศาสตราจารย์กึ่งแก้ว นริภัยประวงค์
kingkaew.s@bu.ac.th
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับการสร้างความเป็นมนุษย์ ตามทัศนะของพุทธศาสนาและโลกตะวันตกซึ่งมีแนวคิดคล้ายกันว่า มนุษย์ไม่ใช่เพียงสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ด้วยสัญชาตญาณเท่านั้น แต่ควรจะมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือ การมีคุณธรรม เช่น มีความรับผิดชอบ เห็นคุณค่าของสิทธิมนุษยชน มีเมตตา และความยุติธรรม ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สร้างได้ด้วยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันต่างๆ แต่สภาพปัจจุบันการแสดงออกของมนุษย์ส่วนใหญ่ยังไร้ความเมตตา และเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว เพราะเน้นวัตถุนิยมมากเกินไป สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความเป็นมนุษย์ที่ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น สถาบันของสังคมทุกแห่งโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาจึงควรทำหน้าที่ให้เข้มแข็งมากขึ้น เพื่อสร้างเสริมให้บุคคลสามารถคิดอย่างวิพากษ์ มีเหตุผล และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตนสมกับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

Abstract

This paper aims to present the concept of humanization. According to the perspective of Buddhist and Western ideas, human being is not only an instinctive organism but should also have human values, or morality, such as responsibility, recognition of human rights, kindness and justice. The absolute human is able to be created by a process of socialization from various social institutions. However, at present, human behavior is selfish and lacking in mercy because of materialism. This can reflect the incompleteness of the absolute human. Thus, every social institution, especially educational institutes, should more vigorously perform their duties in order to enhance the individual's logical and critical thinking and full consciousness of proper human behavior without imposing themselves on taking advantages of others. This will lead people in the society to live together happily and peacefully.

บทนำ

ถ้ามีคำถามว่า มนุษย์คืออะไร คำตอบเรื่องนี้มีได้อย่างหลากหลาย ความหมายของ “มนุษย์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล เป็นสัตว์ที่มีจิตใจสูง หากพิจารณาในมุมของกายภาพหรือแนวคิดด้านชีววิทยา มนุษย์ คือ สิ่งมีชีวิตที่ปฏิสนธิจากเซลล์สืบพันธุ์ของชายและหญิง มนุษย์มีลักษณะทางสรีระแตกต่างจากสัตว์สายพันธุ์อื่น แต่ก็มีรายละเอียดของรูปร่างแตกต่างกันได้ เพราะหน่วยของพันธุกรรม คือ ยีน ทำหน้าที่กำหนดลักษณะต่างๆ ให้แก่บุคคล โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลและมีอิทธิพลเกี่ยวข้องได้ อาทิ การออกกำลังกาย โภชนาการ และสภาพแวดล้อมทั้งหลาย แม้ว่ามนุษย์จะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเคมี (metabolism) เพื่อสร้างพลังงานสำหรับการเคลื่อนไหว หรือตอบสนองสิ่งเร้าต่างๆ ในการดำรงชีพ แต่มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัว เพื่อให้อยู่รอดในสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ด้วย (คลังปัญญาไทย, 2555) ทศนะด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาอธิบายว่า มนุษย์มีลักษณะพิเศษ เพราะมีสมองขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดตัว ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการใช้ภาษา ใช้เหตุผลเชิงนามธรรม แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ศิลปะวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ โดยผ่านการเรียนรู้ทางสังคม (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้

ปัจเจกบุคคลมีทัศนคติและค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

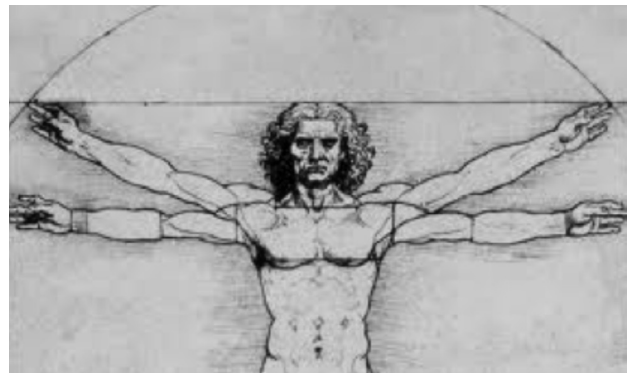

ภาพที่ 1 สมองของมนุษย์
ที่มา: Beal (2005)

แนวคิดของพุทธศาสนากับความเป็นมนุษย์

พุทธศาสนาเสนอว่า มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิต หากกายกับจิตทำงานประสานสอดคล้องสัมพันธ์กัน ชีวิตก็ดำเนินไปได้อย่างสมดุล ถ้ากายกับจิตทำหน้าที่ผิดพลาดบกพร่อง ก็จะแสดงอาการออกมาให้เห็น เนื่องจากสูญเสียความสมดุล ทำให้เกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์ได้ (พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน, 2554; สุเทพ สุวีรางกูร, 2555) มนุษย์ มีส่วนประกอบของ ชั้น 5 ได้แก่ (1) รูป (corporeality) หมายถึง ร่างกายรวมทั้งลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นสสารและพลังงานที่เป็นรูปหลัก (มหาภูตรูป) และรูปอาศัย (อุปาทายรูป) แสดงถึงลักษณะและพฤติกรรมของร่างกายทั้งหลาย (2) เวทนา (sensation) ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือ เฉยๆ ที่เกิดจากประสาทสัมผัส (3) สัญญา (perception) เป็นการรับรู้และแปลความหมายสิ่งที่สัมผัสได้ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง เพราะการรู้จักและจดจำได้ เช่น การรับรู้สีที่ต่างกัน เป็นต้น (4) สังขาร (mental or volitional activities) เป็นลักษณะบุคลิกภาพและคุณภาพของจิตที่สามารถฝึกฝน อบรม พัฒนาให้รู้จักคิดเป็นและมีคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ทางสังคม มีเจตนาเป็นตัวนำ อันมีผลต่อการกระทำของมนุษย์ และ (5) วิญญาณ (consciousness) คือ ความรู้หรือธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์และเป็นที่สะสมความรู้สึก ความคิด และกรรมที่ทำไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, 162)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (ม.ป.ป.) กล่าวไว้ว่า คุณค่าของความเป็นคนหรือเป็นมนุษย์ คือความไม่เป็นสัตว์ การรักษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์ ไม่ใช่การรักษาชีวิตให้ยืนยาวเท่านั้น แต่ต้องรักษาความเป็นคนไว้ไม่ให้สูญเสียไปด้วย กล่าวคือ ความแตกต่างของคนกับสัตว์อยู่ตรงที่สัตว์ไม่รู้จักการใช้เหตุผล เพราะไม่มีปัญญาเท่าเทียมกับมนุษย์ สัตว์จะดำรงชีวิตส่วนใหญ่ด้วยสัญชาตญาณ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่รู้ว่าการเบียดเบียนส่งผลเสียอย่างไร เพราะมันต้องเอาตัวรอดเพื่อดำรงชีวิตอยู่ แต่มนุษย์ถูกขัดเกลาและปลูกฝังให้มีคุณธรรม มีสติปัญญา เรียนรู้ว่าเมตตากฎมาเป็นสิ่งที่ดี คนที่ขาดเมตตากฎมักจะได้รับผลกระทบว่ามีจิตใจเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน แม้ว่าสัตว์เลี้ยงบางอย่าง เช่น แมวหรือสุนัขอาจจะแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อเจ้าของ แต่ก็ยังเป็นเพียงในระดับของสัตว์ คือในระดับที่สติปัญญาของสัตว์จะรู้ได้เท่านั้น ไม่ได้มีความลึกซึ้งอะไร ในขณะที่มนุษย์มีปัญญาและเข้าใจว่าความกตัญญูกตเวทีนั้นเป็นคุณธรรมที่ประเสริฐ และมีประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ จึงหมายถึงการที่มนุษย์รู้จักใช้สติปัญญารักษาคุณธรรมต่างๆ ไว้ในการดำเนินชีวิต

ภาพที่ 2 สัดส่วนของรูปร่างมนุษย์
ที่มา: Speece (2012)

ธรรมะที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ตามที่ท่าน ว.วชิรเมธี (2552) ได้เสนอไว้ คือ การปฏิบัติตามศีล 5 หมายถึง การละเว้นในสิ่งต่อไปนี้ คือการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ และการดื่มสุรา เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติตามศีล 5 จะนำพาทั้งชีวิตตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวมไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุขอย่างเกื้อกูลกันในวงกว้างทั่วทั้งโลก ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, 11-16) เชื่อว่าการเป็นคนเต็มคน เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ นั้น บุคคลควรมีสัปปุริสธรรม 7 ประการ

อันเป็นธรรมของสัปบุรุษชน คือ คนดี หรือ คนที่แท้ เป็นคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์ เนื่องจากธรรมนี้จะทำให้บุคคลรู้จักดำเนินชีวิตที่ดงามด้วยตนเอง และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุข สัปบุรุษธรรม 7 ประการ ได้แก่

1. รัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ หมายถึง หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร ขั้นสูงสุด คือ รู้เท่าทันความจริงของธรรมชาติ เพื่อ มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต

2. อตถัญญตา คือ รู้จักผล หมายถึง ความหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำว่าจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ขั้นสูงสุด คือ รู้ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต

3. อตตัญญตา คือ รู้จักตน รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นเป็นอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

4. มัตตัญญตา คือ รู้ประมาณ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

5. กาลัญญตา คือ รู้กาล รู้เวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจต่างๆ ว่า เวลาไหน ควรทำอะไรอย่างไร และวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

6. ปริสัจญตา คือ รู้ชุมชน รู้จักถิ่น ว่ามีระเบียบวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ควรต้องสงเคราะห์ และบำเพ็ญประโยชน์อย่างไร

7. บุคคลัญญตา คือ รู้บุคคล รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ว่า ควรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง อย่างไร จึงจะได้ผลดี

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548, 11-16) ยังให้แนวคิดว่า สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ได้แก่ ลึกษา หรือการศึกษา คือการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนา มนุษย์ที่ฝึก ศึกษาหรือพัฒนาแล้ว เชื่อว่าเป็น “สัตว์ประเสริฐ” เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดงาม โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทูน 7 ประการ เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดงาม หรือ รุ่งอรุณของการศึกษา เพื่อใช้เป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือผู้เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง สรุปลได้ 7 ประการ ดังนี้

1. กัลยาณมิตตตา หมายถึง แสวงแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี รู้จักเลือกคบคนดี เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

2. สีลสัมปทา หมายถึง มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต คือ รู้จักจัดระเบียบความเป็นอยู่ กิจการและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อโอกาสแก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐาน คือ มีพฤติกรรมที่ถูกต้องเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

3. ฉันทสัมปทา หมายถึง มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ด้วยการใช้สมองและมือ เป็นความรับผิดชอบที่มีต่อคนอื่น เพื่อให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับตน

4. อตตสัมปทา หมายถึง มุ่งมั่นฝึกตน มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนจนเต็มศักยภาพ ด้วยการพัฒนาที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

5. ทิฐูสัมปทา หมายถึง ตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อถือที่ดีงาม มีเหตุผล รู้เท่าทันความเป็นไปได้ภายในขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มีและที่ทำได้ ดำรงจิตผ่องใสเป็นอิสระได้ ไม่ว้าวาม โวยวาย หรือ เลื่อนไหลไปตามกระแสและค่านิยม

6. อัปมาทสัมปทา หมายถึง ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท โดยใช้เวลาที่ผ่านไปให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

7. โยนิโสมนสิการสัมปทา หมายถึง รู้จักคิด รู้จักพิจารณา สามารถแก้ไขปัญหาและจัดทำดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้พึ่งตนเองและเป็นพึ่งของคนอื่นได้

พุทธศาสนาเชื่อว่าการประพฤติตนตามหลักธรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มนุษย์พัฒนาตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย ในกรณีนี้ หลักธรรมทั้ง 5 หรือ อารยวัฑฒิ มีรายละเอียดดังนี้ กล่าวคือ 1) ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นว่าความจริง ความดีงาม และกฎเกณฑ์แห่งผลมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นความเชื่อมั่นด้วยปัญญาในพระรัตนตรัย เข้าใจถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา หรือมีธรรมจักขุ เป็นการเข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง 2) สีล หมายถึง การปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ทำให้เกิดความงอกงามในคุณธรรมแห่งตน 3) สุตะ หมายถึง สิ่งที่ได้สดับ จากการอ่าน การเล่าเรียน หรือได้พบเห็น ทำให้รู้วิธีดำเนินชีวิตที่ดงาม แต่ไม่ควรรู้แต่ทฤษฎีเท่านั้น ต้องนำไปปฏิบัติด้วย 4) จาคะ หมายถึง การสละหรือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนแก่ตน ส่วน 5) ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัด หยั่งรู้เหตุผล รู้วิธีดับทุกข์ หรือรู้เท่าทันโลกและชีวิต อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สุตะ หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่แต่ละคนได้รับจะเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ทำให้เกิดปัญญา แต่ก็เกิดได้เฉพาะผู้ที่รู้จักคิด (โยนิโสมนสิการ) เท่านั้น เพราะหากมี สุตะ แต่ไม่รู้จักคิดก็ไม่เกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ดีได้ บางครั้งธรรมพื้นฐานของ

อารยชนจึงเน้นเพียง 4 ประการ คือ ศรัทธา ศิล จาคะ และ ปัญญา การปฏิบัติธรรมนี้เป็นหลักประกันของความเข้มแข็งทางจริยธรรม ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางปัญญาทุกระดับจนถึงการบรรลุอรหัตผล เนื่องจากสามารถเข้าใจเหตุปัจจัยอย่างมั่นคง ไม่ต้องหวังพึ่งอำนาจจากภายนอกมาดลบันดาลแต่มั่นใจว่าสังคมาที่ตั้งมานั้น มนุษย์ช่วยกันสร้างได้ มนุษย์จึงต้องประพฤติดี และเชื่อมั่นในความดี เพราะสังคมาที่ตั้งมาจะดำรงอยู่ได้โดยธรรม

สภาพของสังคมาในปัจจุบันอุดมไปด้วยวิทยาการที่ก้าวหน้า มนุษย์สามารถคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ได้มากมาย แต่ล้วนเป็นเรื่องของวัตถุ หรือพัฒนาแต่โลกีย์ปัญญา ทำให้มนุษย์อาจจะพบทางตันในการดำเนินชีวิต เพราะเป็นเหยื่อจากหลุมอันตรายที่เกิดจากปัญญาของตน ปัญหาต่างๆ ของสังคมาทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการดำเนินชีวิตทั่วไป ได้สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ยังต้องการศีลธรรมมาอารังรักษาสังคมาไว้ การที่มนุษย์จะมีความสุขและอยู่ร่วมกันด้วยดี ต้องมีคณาที่มีคุณธรรม เสียสละ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปันด้วยใจบริสุทธิ์ พุทธศาสนามีแนวคิดที่ว่า ผู้ที่ปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญวิปัสสนา ถือเป็นผู้เจริญสมาธิจนเกิดอริยปัญญา ซึ่งสามารถทำได้ ถ้ามีความเพียรพยายาม ไม่เกี่ยวข้องกัขั้นวรรณะ หรือฐานะแต่อย่างใด เป็นภาวะที่มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัว ระวังกิเลสและความทุกข์ ไม่มีอุปทานในการยึดมั่น ถือมั่น ซึ่งทำให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ และตัณหา เป็นการก้าวสู่ความเป็นโสดาบัน หรือประจักษ์แจ้งนิพพานได้ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามแนวพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543, 395-454)

นักวิชาการไทยได้ศึกษาคุณสมบัติที่แสดงถึงความเป็นมนุษย์ไว้เช่นเดียวกัน สรุปสาระสำคัญได้ 5 ประการ คือ ความจริง ความประพฤติชอบ ความสงบสุข ความรัก และอิหิงสา หรือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น (सानุพันธ์ ตันตศิรีวัฒน์, 2548) เมื่อประมวลทั้งหมดที่กล่าวมา จะเห็นว่า แนวคิดของพุทธศาสนา เน้นว่า การสร้างความเป็นมนุษย์ ต้องสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม โดยมุ่งที่การอบรมสั่งสอนด้วยหลักธรรมต่างๆ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้ทุกคนเป็นคนดี หากบุคคลสามารถเข้าใจและปฏิบัติธรรมเหล่านี้ได้ ก็จะสามารถรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ไว้ได้ ในทางตรงกันข้าม มนุษย์ที่ไม่สามารถปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ได้ ก็ย่อมเป็นคนไม่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นเอง

มุมมองของโลกตะวันตกกับคุณค่าของมนุษย์

Gomes de Matos (2002) ได้เสนอไว้ว่า การสร้างความเป็นมนุษย์ หมายถึง การสร้างบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ หลักการ อุดมคติ และค่านิยมที่เกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ ความยุติธรรม สันติภาพ และความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยให้บุคคลมีศักยภาพดังกล่าวสำหรับใช้กับชีวิตส่วนตนและการประกอบอาชีพ เพื่อให้บุคคลมีความสง่างามและทรงไว้ซึ่งศีลธรรมทางวิชาชีพ คำว่า “การสร้างความเป็นมนุษย์ (humanization) มีประวัติย้อนหลังตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1960 เมื่อ Paulo Freire เสนอวิธีการสอนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ว่ามีแนวคิดพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ 1) มนุษย์ไม่เพียงแต่มีชีวิตและรับรู้สิ่งต่างๆ ในโลก แต่ต้องดำรงชีวิตอยู่กับโลก สามารถคิดเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างสรรค์โลกให้ดีขึ้น 2) วิธีการสอนมิใช่เพียงการป้อนความรู้ให้ผู้เรียนเพื่อรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ผู้สอนต้องมีบทบาทกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดของตนเองในการสื่อสารกับคนรอบข้างเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่าเดิม และ 3) ประวัติศาสตร์มิใช่เป็นเพียงสิ่งที่ควรจดจำเท่านั้น แต่เป็นภาพสะท้อนของสถานการณ์ในปัจจุบันที่ผู้เรียนต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ เป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นไม่มีทางจบสิ้นสมบูรณ์ ยังต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Bartolomé, 1994; Huerta, 2011)

เมื่อพิจารณาสิ่งที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ทั้งมุมมองของพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวคิดโลกตะวันออกและแนวคิดของโลกตะวันตกมีความคล้ายคลึงกันบางส่วน คือ ต่างเสนอว่ามนุษย์จะมีคุณค่าอย่างสมบูรณ์ เมื่อเป็นคนดีมีคุณธรรม เนื่องจากเชื่อว่าเมื่อมนุษย์เป็นคนดี มนุษย์ก็จะมีชีวิตที่ดี ไม่เบียดเบียนกัน เคารพซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน อันส่งผลให้เกิดสันติภาพ และความสงบสุขในสังคมา สำหรับมุมมองที่ต่างกันของการสร้างความเป็นมนุษย์ โลกตะวันตกเน้นว่ามนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบและเข้าใจสิทธิตลอดจนหน้าที่ของตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างสรรค์สังคมาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในขณะที่ทัศนะของพุทธศาสนามุ่งส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยพัฒนาจิตใจตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสและเป็นอิสระอย่างแท้จริง

กระบวนการสร้างความเป็นมนุษย์

โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เป็นสัตว์สังคมา ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ตามลำพัง จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น มนุษย์จึงต้องปรับตัวโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมา (socialization) ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสถาบันต่างๆ ในสังคมา เพื่อเรียน

รู้และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และวัฒนธรรมประเพณี สำหรับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมนั้นได้อย่างสงบสุข (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555) ในยุคไร้พรมแดนของโลก ทุกวันนี้ อิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้มีการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย การเผยแพร่ วัฒนธรรมและการผสมผสานทางวัฒนธรรมทำได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น อันส่งผลดีทั้งคุณอนันต์และโทษมหันต์ หาก บุคคลรับรู้สิ่งเหล่านั้นโดยขาดวิจารณญาณ

การสร้างความเป็นมนุษย์ตามนัยที่กล่าวมาในตอนต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต เพราะแม้ว่ามนุษย์ จะมีสติปัญญาที่มีคุณภาพเหนือกว่าสัตว์อื่นในโลก แต่มนุษย์ จำเป็นต้องมีคุณธรรมและมีจิตสำนึกที่รู้จักคิดวิเคราะห์ด้วย เหตุและผลเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสม คุณธรรมพื้นฐานที่ จำเป็นขั้นต้นต่อการดำรงชีวิตในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม คือ การเคารพสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีของผู้อื่น มนุษย์จึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่นด้วยการกระทำที่ไม่เหมาะสมทั้งหลาย นอกจากนั้น มนุษย์ควรต้องมีเมตตาและความยุติธรรม เพื่อ ความสงบสุขและสันติภาพในโลก ซึ่งการจะให้บุคคลเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กและกระทำอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเป็นบทบาทหน้าที่ของทุก สถาบัน คือ ครอบครัว เพื่อน การศึกษา ศาสนา และสื่อมวลชน ทั้งหลาย ซึ่งการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น มาหลายยุคหลายสมัยแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม กระแสความเจริญก้าวหน้าของ เทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างหลากหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สังคมสมัยใหม่ส่งเสริมให้บุคคลมีทัศนคติแบบวัตถุนิยมและ บริโภคนิยมมากขึ้น คนส่วนใหญ่ล้วนมีเป้าหมายของชีวิตที่ ต้องการความเจริญก้าวหน้าทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ซึ่ง หมายถึง ความร่ำรวย และความมั่งคั่งที่อุดมไปด้วยทรัพย์สิน สมบัติ อำนาจ และเกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งความต้องการเหล่านี้ เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้รับใน ฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ทุกคนจึงต่างมุ่งหวังที่จะประสบ ความสำเร็จในทุกๆ ด้านเท่าที่จะทำได้โดยไม่สนใจวิธีการ การ แข่งขัน การเอาเปรียบ และการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน จึงปรากฏมากขึ้น ในขณะเดียวกัน หลายฝ่ายต่างยอมรับ ว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคมได้ถูก ละเลย และให้ความสำคัญน้อยลงไป (สุภาภรณ์ โกสิย, 2012) อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนบางส่วนให้ ความสำคัญและมุ่งพัฒนาศักยภาพบุคคลในด้านความรู้ ความ สามารถมากกว่าการเน้นความเป็นคนดี มีคุณธรรม เนื่องจาก

ต้องการให้คนในสังคมก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ยุคใหม่ ภาพสะท้อนของสังคมทุกวันนี้จากสื่อประเภทต่างๆ ทำให้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์ในยุคดิจิทัลนี้ยิ่งเต็มไปด้วย ความเห็นแก่ตัว และการทุจริต ไม่ซื่อสัตย์ อีกทั้งการกระทำที่ ผิดกฎหมายก็ทวีความรุนแรง เขี้ยวโหด และไร้คุณธรรมมาก ขึ้นเรื่อยๆ เช่น การทำร้ายเด็ก สตรี คนชรา และคนพิการซึ่ง อ่อนแอกว่า แม้กระทั่งการทุบตีบุพการีก็ปรากฏให้เห็น รวมถึงการทำลายชีวิตและทรัพย์สินโดยละครและสื่อบันเทิงต่างๆ นำเสนอภาพที่แฝงความก้าวร้าวรุนแรงจนเป็นเรื่องปกติ ธรรมดา พฤติกรรมดังกล่าวเป็นบ่อเกิดของปัญหาต่างๆ ใน สังคม และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตส่วนรวม (“มหิตลรับทูลฯ”, 2553, 23) และอาจนำมาซึ่งความหายนะในอนาคต จึงเป็น ที่น่าสงสัยว่าการสร้างความเป็นมนุษย์ในยุคนี้สมบูรณ์แล้ว หรือ?

บทบาทของอุดมศึกษากับการสร้างความเป็นมนุษย์ใน ปัจจุบัน

การศึกษาถือว่ามีบทบาทสำคัญมากในการสร้างความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะเป็นสถาบันที่บุคคลจะต้องติดต่อกัน สัมพันธ์ด้วยตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็กจนเจริญเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ บทบาทของการศึกษาในระบบและนอกระบบจะทำให้บุคคล เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพและศาสตร์แห่ง การดำเนินชีวิต หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือให้ความสำคัญทั้ง ความรู้และความดีหรือคุณธรรมควบคู่กันไป เพราะถ้ามนุษย์ มีความรู้ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ไม่มีคุณธรรมที่รู้จัก ผิดชอบชั่วดี จะยิ่งเป็นอันตรายมากกว่าผู้ใช้การศึกษา เนื่องจากสามารถนำความรู้ไปใช้แสวงหาประโยชน์ใส่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่นได้อย่างแยบยล

ท่ามกลางกระแสของความเจริญก้าวหน้าทางด้าน วิทยาการต่างๆ และการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่มีมากขึ้น เยาวชนในยุคนี้จึงจำเป็นต้องเรียนรู้และมีแนวคิดในการดำรง ชีวิตที่เป็นสากลมากกว่าในอดีต เนื่องจากต้องปรับตัวเข้ากับ โลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและไม่หยุดยั้ง สถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาจึงมี บทบาทสำคัญในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณลักษณะต่างๆ ให้ แก่เยาวชน เนื่องจาก สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีหน้าที่ เตรียมความพร้อมให้บุคคล เพื่อการประกอบอาชีพสาขา ต่างๆ และเพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมี ประโยชน์ต่อการสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ ตามหลักการแล้ว หลักสูตรและการสอนควรเน้นการเสริม ทักษะด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้บุคคลมี

ความรู้ไปปฏิบัติงาน และพัฒนาความสามารถให้เกิดนวัตกรรมต่างๆ ได้ (ดวงเดือน จันท์เจริญ, 2555) และให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมด้านคุณธรรมควบคู่ไปด้วยเช่นกัน เพราะคุณธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หากเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องได้รับการอบรมขัดเกลาและปลูกฝัง จึงจะมีความคิดและแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องและเหมาะสมได้ ซึ่งมีผลงานวิจัยสนับสนุนว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาและสร้างความเป็นมนุษย์ให้กับปัจเจกชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Hoskins, Lopatto, & Stevens, 2011) นอกจากนี้ ผลงานวิจัยในต่างประเทศ ยังสนับสนุนว่าบทบาทของการศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญต่อการปลูกฝังคุณลักษณะต่างๆ ให้แก่นักศึกษา ผู้สอนควรสรรหาวิธีการสอนที่แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ข้อค้นพบของงานวิจัยหลายเรื่องได้แสดงถึงประสิทธิผลของพัฒนาการในการปรับตัวของนักศึกษาที่สามารถเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะคิดวิเคราะห์อย่างวิทยาศาสตร์ที่จะค้นคว้าศึกษาสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ (Shim & Walczak, 2012; Hoskins et al., 2011; Tan, 2007)

การผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีของไทย ยึดหลักปรัชญาเมธีของตะวันตกว่า บัณฑิตต้องมีทั้งความเป็นคน และความเป็นนักวิชาชีพ การเรียนการสอนโดยเฉพาะในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป จึงมุ่งความรู้อย่างกว้างขวางและมีเป้าหมายเพื่อให้บัณฑิตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในขณะที่การเรียนการสอนวิชาชีพ มุ่งให้ความรู้อย่างลุ่มลึกเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2550) ปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษาของไทยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นลักษณะบูรณาการโดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในสัดส่วนที่เหมาะสม (จิรณี ตันติรัตน์วงศ์, 2551) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโดยหลักการจะมีการบรรจุการอบรมคุณธรรมอยู่ในหลักสูตรของการศึกษาแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ก็พบว่ายังมีความบกพร่องและหละหลวมอยู่มาก เพราะส่วนมากจะมุ่งสอนแต่ด้านวิชาการเท่านั้น เนื่องจากเห็นว่านักศึกษาระดับนี้เป็นผู้ใหญ่แล้ว

การสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรเน้นให้บุคคลยึดหลักว่า ศักดิ์ศรี หรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับถิ่นกำเนิด เพศ อายุ สติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา และฐานะทางสังคม แต่ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลนั้นมีจิตสำนึกที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมหรือไม่ และเขาควรจะปฏิบัติตนในฐานะมนุษย์คนหนึ่งอย่างไรจึงจะสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในเมื่อแต่ละคนล้วนปรารถนา

ที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ความเป็นอิสระและเสรีภาพบนพื้นฐานความเสมอภาคที่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การเคารพซึ่งกันและกัน และไม่ละเมิดสิทธิหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่นจึงเป็นพื้นฐานของคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่สำคัญมาก ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นที่สถาบันการศึกษาต้องปลูกฝังและสร้างเสริมเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสร้างความเป็นมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ ต้องให้บุคคลมีคุณธรรม และเชื่อว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน จึงไม่ควรเบียดเบียนหรือทำร้ายกันไม่ว่าในรูปแบบใด

ภาพที่ 3 บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา
ที่มา: เน็ต-โฟโตกราฟฟี (2554)

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา สถิติและรายงานจากสื่อมวลชนสาขาต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังเต็มไปด้วยปัญหาของการขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนักวิชาการหลากหลายสาขาอาชีพต่างให้ข้อสรุปว่าปัญหาจริยธรรมของไทยอยู่ในระดับวิกฤติ และหากปล่อยไว้เช่นนี้อาจทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งเรื่องนี้หน่วยงานทางการศึกษาหลายฝ่ายไม่ได้เพิกเฉยและได้ดำเนินการไปแล้วบ้าง เช่น การจัดตั้งเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคต่างๆ เพื่อสร้างบัณฑิตอุดมคติไทย โดยมีเป้าหมายให้เกิดความร่วมมือและเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยมีการจัดการประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งประสานงานและเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ได้มีการมุ่งเน้นการประชุมสัมมนาที่ทำแนวทางส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาบัณฑิตไทยด้วย โดยให้มีการบูรณาการกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ตามแผนยุทธศาสตร์ และเพื่อให้ผู้บริหาร คณาจารย์ผู้สอน และเจ้า

หน้าที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศได้ทราบถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา และได้รับแนวคิด ตลอดจนวิธีการในการพัฒนารูปแบบกิจกรรม และได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ สำหรับเป็นแนวทางในการเสริมสร้างฐานกำลังของการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยและก้าวสู่ความเป็นสากลต่อไป รวมทั้ง เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีและเทคนิควิธีการใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555)

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework for Higher Education) หรือ TQF ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและเพื่อประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าบัณฑิตที่จบออกไปจะมีคุณสมบัติดังกล่าว และคุณภาพบัณฑิตที่ผลิตในสาขาต่างๆ ของระดับคุณวุฒิเดียวกันจะมีมาตรฐานที่เทียบเคียงกันทั้งในระดับชาติและระดับสากล โดยมีการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยทุก 5 ปี ภายใต้การกำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผล โดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2552, 17-19) ทั้งนี้ จะเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาได้พยายามแสดงบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและทักษะทางปัญญา เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่นักศึกษา อย่างไรก็ตาม บทบาทนี้จะบรรลุเป้าหมายได้เต็มขั้นถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการรณรงค์ให้ทุกสถาบันในสังคม โดยเฉพาะครอบครัว และสื่อมวลชนต่างๆ มีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาในการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แกเยาวชนมากขึ้นด้วย เพราะสภาพแวดล้อมของสังคมทุกวันนี้เต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความยากจน และปัญหาการใช้ทรัพยากรเป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน และอาจทำให้กระบวนการพัฒนาความเป็นมนุษย์เกิดความไม่สมบูรณ์ดังที่พึงประสงค์ การปลูกฝังและส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้คู่

คุณธรรม ตลอดจนมีทักษะทางปัญญาที่จะใช้วิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตในสังคมที่เหมาะสมต่อไปจึงเป็นเรื่องสำคัญในการนี้มีการศึกษาพบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาเองก็มีมุมมองและมีทัศนคติต่อการตระหนักคิดทางจริยธรรมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ทั้งด้านความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตมุ่งบริการ และการพัฒนาตน (ชลวิทย์ เจียรจิตต์, 2554) ทำให้หวังได้ว่าสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะสามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ต่อยอดจากระดับการศึกษาพื้นฐานให้สมบูรณ์ได้

การสร้างนักศึกษาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ คงต้องได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนโดยตรง หากผู้สอนทุกคนตระหนักถึงความรับผิดชอบในฐานะครู อาจารย์ ที่นอกจากจะประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์แล้ว ยังมีหน้าที่ต้องปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี โดยจัดกิจกรรมต่างๆ สอดแทรกการเรียนการสอนในวิชาของตน พร้อมด้วยการเอาใจใส่ดูแล อบรมสั่งสอนด้วยความเมตตา และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์อย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ละเลยหรือเพิกเฉย การสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คงจะบรรลุผลมากยิ่งขึ้น เพราะต้องไม่ลืมว่า เป้าหมายสำคัญของการศึกษา คือ การสร้างความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ ด้วยการวางรากฐานทางปัญญาทั้งความรู้และคุณธรรมให้แก่นักศึกษา เพื่อให้เขามีจิตสำนึกที่ดีในการมีวิถีชีวิตที่ร่วมสมัยต่อไป รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่สังคมและประเทศชาติทั้งปัจจุบันและอนาคตได้อย่างยั่งยืน หากทุกฝ่ายร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง เชื่อได้ว่า การสร้างความเป็นมนุษย์ย่อมจะมีความสมบูรณ์ และโลกจะเต็มไปด้วยมนุษย์ที่มีคุณค่า สัมกับคำว่า “มนุษย์” อย่างแท้จริง

unสรุป

มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตทางชีวภาพ แต่มีคุณค่าเหนือสัตว์ประเภทอื่นในโลก เพราะไม่ได้ดำรงชีวิตด้วยสัญชาตญาณเท่านั้น มุมมองของพุทธศาสนาและแนวคิดของโลกตะวันตกต่างเสนอว่า ความเป็นมนุษย์จะมีคุณค่าอย่างสมบูรณ์ เมื่อเป็นคนดีมีคุณธรรม ซึ่งการสร้างความเป็นมนุษย์ให้เป็นคนมีคุณธรรมต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันต่างๆ ในสังคม อาทิ ครอบครัว เพื่อน การศึกษา ศาสนา และสื่อประเภทต่างๆ ทำหน้าที่ปลูกฝัง อบรมขัดเกลา เพื่อพัฒนาสติปัญญาของคนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล และมีคุณธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิต และรู้จักผิดชอบชั่วดีสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข แต่ในสภาพปัจจุบัน ค่า

นิยมของคนส่วนใหญ่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากเกินไป ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านคุณธรรม โดยเฉพาะการขาดเมตตา การไม่เคารพกติกาของสังคม และการละเมิดสิทธิของผู้อื่น สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความเป็นมนุษย์ยังมีความบกพร่องและไม่สมบูรณ์ ซึ่งหลายฝ่ายล้วนตระหนักและให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนมากขึ้น สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีบทบาทในการผลิตบัณฑิตออกไปพัฒนาประเทศชาติ จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้าง

เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อยอดจากการศึกษาพื้นฐาน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มียุทธศาสตร์และแนวทางให้ปฏิบัติอยู่แล้ว แต่การปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นคงต้องอาศัยความร่วมมือจากคณาจารย์ที่จะทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งด้วย และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกสถาบันในสังคม เพื่อให้การสร้างความเป็นมนุษย์มีความสมบูรณ์และบรรลุผลตามที่พึงประสงค์

บรรณานุกรม

คลังปัญญาไทย. (2555). ชีววิทยา. สืบค้นเมื่อ 21 พ.ย. 2555, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>

จิรณี ตันตริตันวงศ์. (2551). การจัดทำหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และการเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญา. ใน *การสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการสร้างแนวปฏิบัติที่ดี*. กรุงเทพฯ.

ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2554). การตระหนักด้านจริยธรรมของนิสิตระดับอุดมศึกษา กรณีศึกษานิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2556, จาก http://kucon.lib.ku.ac.th/cgi-bin/KUCON.exe?rec_id=012758&database.

ดวงเดือน จันทร์เจริญ. (2555). ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารนักบริหาร*, 32(2), 209-215.

เน็ต-โฟโตกราฟี. (2554). Thailand graduation photos. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2556, จาก <http://net-photography.com/portfolios/commencement/thailand-graduation-photos-41/>

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). การประชุมสัมมนา “อุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศไทย” สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2556, จาก http://www.eqd.cmu.ac.th/Innovation/project/2555-project/2555-03-23-24_proj.pdf

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2555). ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=7144.0>

มหิดลรับทุนวิจัยจริยธรรมวิชาชีวะศึกษาจาก 11 งาน – หวังสร้างสังคมความรู้คู่คุณธรรม. (2555, 9 พฤศจิกายน). *ข่าวสด*, 23.

พระมหาบุญไทย ปุญญมโน. (2554). ไชเบอร์วนาราม: พระพุทธศาสนาในโลกไซเบอร์. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.cybervanaram.net/index.php?option=com_content&view=article&id

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ธรรมนูญชีวิต (A Constitution for Living)*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2552). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2556, จาก <http://cid.buu.ac.th/tqf.php>

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://rirs3.royin.go.th/word31/word-31-a0.asp>

- ว.วชิรเมธี. (2552). ศิล 5 จริยธรรมพื้นฐานสำหรับการเป็นมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก http://61.19.252.241/sooktaejing/index.php?option=com_
- วิจิตร ศรีสอาน (2550). ความสำคัญและแนวคิดของการศึกษาทั่วไป: คุณธรรมนำความรู้. ข่าวการบรรยายพิเศษของรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ. *ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี* ข่าวที่ 122/2550. เดือนมีนาคม 2550.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (ม.ป.ป.). คุณค่าของความเป็นมนุษย์. ธรรมศึกษา มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://mahamakuta.inet.co.th/study/study64/mk6412.html>
- सानุพันธ์ ตันติศิริวัฒน์. (2548). *อัจฉริยะบนทางสี่ขา* ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. กรุงเทพฯ: พีริมาดี.
- สุภาภรณ์ โกสีย์. (2012). ความรู้คู่คุณธรรม. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://www.hu.ac.th/academic/article/100/knowledge.html>
- สุเทพ สุวีรางกูร. (2555). ชีวิตคืออะไร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=3235&Itemid=148
- Bartolomé, L. I. (1994) . Beyond the methods fetish: Toward a humanizing pedagogy. *Harvard Educational Review*, 64(2), 173–194.
- Beal, J. A. (2005). Human brain-midsagittal cut. Retrieved from http://en.wikipedia.org/wiki/File:Human_brain_midsagittal_cutt.JPG
- Gomes de Matos, F. (2002). Teaching vocabulary for peace education. *ESL Magazine*, 5(4), 22-23.
- Huerta, T. M. (2011). Humanizing pedagogy: Beliefs and practices on the teaching of Latino children. *Bilingual Research Journal: The Journal of the National Association for Bilingual Education*, 34(1), 38-57.
- Hoskins, S. G., Lopatto, D. & Stevens, L. M. (2011). The C.R.E.A.T.E. approach to primary literature shifts undergraduates' self-assessed ability to read and analyze journal articles, attitudes about science, and epistemological beliefs. *CBE-Life Science Education*, 10, 368-378.
- Shim, W. J. & Walczak, K. (2012). The impact of faculty teaching practices on the development of students' critical thinking skills. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 24(1). 16-30.
- Speece, M. (2012). Artist study: Leonad da Vinci's human proportions. Retrieved from <http://speeceschool.blogspot.com/2012/02/artist-study-leonardo-da-vincis-human.html>
- Tan, E. B. (2007). Research experience of undergraduate students at a comprehensive university. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 19(3), 205-215.

